

**Ο Διεθνής Γαλλόφωνος Όμιλος
Επιστημονικής Έρευνας στην Εκπαίδευση,**

**η UNESCO, Ομάδα Ανάπτυξης Έρευνας στην
Εκπαίδευση (ED/ERF)**

**το Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής
του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου,**

**το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
του Πανεπιστημίου Πατρών**

οργανώνουν

**Διεθνές σεμινάριο:
“Η έρευνα στην εκπαίδευση σε καιρούς κρίσης”**

που θα πραγματοποιηθεί στις 8 και 9 Ιουνίου 2012

**στο Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής
(Αίθουσα Συνεδριάσεων)
Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

**οδός Δαμασκηνού και Κολοκοτρώνη
Κόρινθος, Ελλάδα**

**L' Association Francophone Internationale
de Recherche Scientifique en Éducation (AFIRSE),**

**L'UNESCO, Équipe Recherche et Prospective en éducation
(ED/ERF),**

**Le Département de Politique Sociale et Éducative
de l'Université du Péloponnèse,**

**Le Département Pédagogique de l'Enseignement Primaire
de l'Université de Patras**

organisent un

**Séminaire international:
«La recherche en éducation en temps de crise»**

qui se tiendra les 8 et 9 juin 2012
au Département de la Politique Sociale et Éducative
(salle de réunions)
Faculté des Sciences Sociales
Université du Péloponnèse

**rue Damaskinou & Kolokotroni
Corinthe, Grèce**

Ηλ. Δ/ση / Courriels:

mmou62@otenet.gr

deptsak@otenet.gr

gstam@otenet.gr

afirsecolloques@yahoo.com

Τεκμηρίωση/Argument

Κρίση, κρίση, κρίση! Σαν να είναι μια λέξη γενικής ακινητοποίησης: υπάρχει κρίση, συνεπώς, δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα.

Το ζητούμενο δεν είναι να επανέλθουμε στις αιτίες της «κρίσης», στον οριστικό, ιδιαίτερο ή επαναλαμβανόμενο χαρακτήρα της. Εκείνο που μας ενδιαφέρει είναι η δυνατότητα δράσης εντός ενός περιβάλλοντος που δημιουργεί η κρίση, προκειμένου να συμβάλουμε στην υπερπήδησή της.

Επαναλαμβάνουμε από τότε που η κρίση ταυτοποιήθηκε, ότι η έρευνα στην εκπαίδευση κινδυνεύει και αντιμετωπίζει τρία είδη κινδύνων που συναρθρώνονται: την ανάγκη πιστώσεων, την εξάρτηση από αναθέσεις και συχνά την έλλειψη φαντασίας των ερευνητών. Όμως, η έρευνα πρέπει ταυτόχρονα να συνδέεται συνάμα με τις πραγματικότητες, να έχει φαντασία και σε σχέση με τις προβληματικές, και με τα ερευνητικά και με την επεξεργασία και ερμηνεία δεδομένων.

Η έρευνα στην εκπαίδευση εξαρτάται διπλά, όχι μόνο από πεδία των οποίων τα βιωμένα προβλήματα θα μπορούσαν να την προσανατολίσουν, αλλά και από τρόπους χρηματοδότησης και από επιπτώσεις συντεχνιακών συμφερόντων. Έτσι, η ελευθερία του ερευνητή περιορίζεται ή ακόμα και ταπεινώνεται από μια φοβισμένη υποταγή ή ένα καιροσκοπισμό που κερδίζει συνεχώς έδαφος.

Οι τρόποι χρηματοδότησης ήταν εθνικοί, ωστόσο, γίνονται όλο και περισσότερο διεθνείς. Όμως, εάν η έρευνα στην εκπαίδευση έχει επιπτώσεις αυτές είναι πρωτίστως στο εθνικό και τοπικό επίπεδο. Αυτό το τελευταίο, δεν αποκλείει, κάθε άλλο μάλιστα, τις επαφές ή τις διεθνείς αντιπαραθέσεις αλλά απαιτεί αυτές εδώ να πραγματώνονται με μεθόδους και με εξειδικευμένες διεργασίες εκπόνησης οι οποίες να επιτρέπουν, με τις διαφορές τους, ένα αμοιβαίο εμπλουτισμό. Το διεθνές, ως τέτοιο, είναι ανίκανο να υπαγορεύσει θέματα και μεθόδους στα εθνικά επίπεδα: αυτά οικοδομούν και αξιοποιούν το χρήσιμο δι-εθνές.

Πώς συμβαίνει όμως οι χρηματοδοτήσεις να γίνονται όλο και περισσότερο διεθνείς και να χορηγούνται για θέματα που αφορούν εθνικές ανάγκες ή να προέρχονται από διεθνείς διαχειριστές έρευνας, απομακρυσμένους από τις λειτουργίες της συγκεκριμένης κάθε φορά εκπαίδευσης;

Το ζήτημα της χρηματοδότησης είναι πρωταρχικό: οι πηγές της και οι λειτουργίες της προσανατολίζουν την έρευνα. Μια χρηματοδότηση που διαθέτει

Crise, crise, crise ! C'est comme un mot d'ordre d'immobilisation générale : il y a crise, donc, on ne peut plus rien faire.

Il ne s'agit pas de revenir sur les raisons de « la » crise, sur son caractère définitif, particulier ou répétitif, il s'agit de savoir fonctionner dans l'ambiance qu'elle crée et fonctionner pour pouvoir aider à la dépasser.

On le répète depuis qu'elle est identifiée, la recherche en éducation est en danger et trois types de dangers se conjuguent : le besoin de crédits, la dépendance de commandes et aussi souvent le manque d'imagination des chercheurs. Or la recherche doit être à la fois accrochée aux réalités et affaire d'imagination, en termes de problématiques, en termes d'outils de recherche, en termes d'exploitation et d'interprétation de données.

La recherche en éducation est devenue doublement dépendante, non pas tellement des terrains dont les problèmes vécus pourraient l'orienter mais des modes porteuses de financement et des effets de castes ; la liberté du chercheur est ainsi brimée par une soumission peureuse et un opportunisme qui se veut conquérant.

Les modes ont été nationales ; elles sont de plus en plus internationales. Or, si la recherche en éducation a des effets, ils sont d'abord à usage national et local. Cela n'exclut pas, bien au contraire, les contacts, ni les comparaisons ou les confrontations internationales, mais exige qu'ils soient développés sur la base de démarches et de productions spécifiées voire typées qui par leurs différences permettent un enrichissement réciproque. L'international en tant que tel est incompetent pour dicter thèmes et démarches aux nationaux : ce sont eux qui construisent et exploitent l'inter-national utile.

Toujours est-il que les financements sont de plus en plus internationaux et offerts pour des thèmes issus des besoins des plus puissants des nationaux ou de gérants internationaux de la recherche très éloignés des fonctionnements précis de l'éducation.

La question du financement est primordiale : ses sources et ses fonctions orientent les recherches. Un certain type de financement, la mise de crédits à la

ελεγκτικό μηχανισμό στη χρήση των διατιθέμενων πόρων σε ερευνητικές ομάδες, δεν φαίνεται να βλάπτει το αντίθετο. Αλλά η όλο και μεγαλύτερη ανάπτυξη χρηματοδοτήσεων, προεπιλεγμένων πολιτικά ή διοικητικά, στη βάση προτεραιοτήτων από εθνικές ή υπερ-εθνικές αρχές, δημιουργεί πρόβλημα. Πράγματι, αυτή η εξέλιξη καθιστά τους ερευνητές δέσμιους των προσφερόμενων πόρων, στο βαθμό που τους αναγκάζει να εναρμονίζουν τις ιδέες τους με προεπιλεγμένες προτεραιότητες που κατατείνουν σε προβλέψιμα αποτελέσματα (γι' αυτό και συχνά παραγγέλλονται), αποφεύγοντας κάθε κίνδυνο αποκάλυψης ή έκπληξης (συστατικά στοιχεία της ερευνητικής πρακτικής και εξέλιξης).

Σε αυτό το πλαίσιο, οι ερευνητές «παγιδεύονται», ειδικά όταν τα ποσά των χρηματοδοτήσεων χρησιμοποιούνται ως δείκτες ποιότητας, καθιστώντας τις όποιες αξιολογήσεις τουλάχιστον κωμικές. Επιπλέον, φαίνεται να συντελείται και μια ακόμα μεταβολή. Ενώ, συνήθως, η έρευνα ήταν κατά τρόπο προφανή ένα διακριτό στοιχείο του επαγγέλματος του Πανεπιστημιακού, σήμερα, καθίσταται όλο και πιο πολύ, ένα μέσον συμπλήρωσης του μισθού και αυτό τόσο σε χώρες πλούσιες, όπου οι αμοιβές είναι υψηλές (στη Βόρεια Αμερική, για παράδειγμα) όσο και σε χώρες φτωχές, όπου οι αμοιβές είναι συχνά πολύ χαμηλές (σε χώρες της γαλλόφωνης Αφρικής, για παράδειγμα). Έτσι, ο ερευνητής δεν ξεκινά πια μια έρευνα για να μάθει περισσότερα ή να ανακαλύψει κάτι νέο, αλλά για να μπορέσει να κερδίσει περισσότερα χρήματα.

Δεν πρόκειται για μια στείρα άρνηση του συμπληρώματος του μισθού. Επί του προκειμένου, πρόκειται μάλλον για την υποταγή των ερευνητών στους υπάρχοντες χρηματοδότες, που δεν γνωρίζουν από έρευνα, αλλά μόνο από βραχυπρόθεσμες μελέτες. Δεν πρόκειται, επίσης, ούτε για άρνηση των μελετών, ιδιαίτερα αυτών που βοηθούν να συλλεχθούν περιγραφικά δεδομένα που απουσιάζουν σε πολλές χώρες και των οποίων η ανάγκη συλλογής οδηγεί στη δημιουργία πολύ χρήσιμων παρατηρητηρίων. Βέβαια, ως σημειωθεί ότι ένα παρατηρητήριο είναι χρήσιμο σε έναν ερευνητή ως ερευνητική αφετηρία, και όχι ως αποκλειστική δραστηριότητα.

Η έλλειψη ικανοποιητικής χρηματοδότησης που προκάλεσε η κρίση οδηγεί στη στάθμιση τόσο της χρησιμότητας της έρευνας στην εκπαίδευση όσο και των παρεκκλίσεων της· υποχρεώνει επίσης στον αποτελεσματικό επαναπροσανατολισμό της σε σχέση με το σκοπό της, που δεν μπορεί παρά να

disposition du fonctionnement des équipes de recherche dont on peut contrôler l'usage ne parait pas nuisible, bien au contraire. Mais le développement de plus en plus net des financements sur projets, non sur projets des chercheurs mais sur propositions de chercheurs essayant de s'insérer dans des projets ou des thèmes décidés politiquement ou administrativement par les instances de financement, ministères nationaux ou regroupements internationaux, subordonne les chercheurs en quête de moyens, les met uniquement au service de l'élaboration d'études dont les résultats sont prévisibles à l'avance (et c'est souvent pour cela qu'ils ont été commandés) évitant tout risque de découverte, de surprise, de ces élaborations ou de ces compréhensions nouvelles qui justifient la pratique de recherche.

Dans cette ambiance, les chercheurs se sont souvent fait « piéger » ; certaines pratiques d'évaluation mesurant leur valeur à l'aune des crédits qu'ils ont pu rassembler sont particulièrement caricaturales. Dans le monde entier, alors que dans beaucoup de pays la recherche était naturellement un élément distinctif du métier d'universitaire, faire de la recherche apparait d'abord comme un moyen de compléter son salaire et cela aussi bien dans des pays riches où les rémunérations sont fortes (Amérique du Nord par ex.) que pauvres où elles sont souvent bien faibles (l'Afrique francophone par ex.) : on ne se met plus en position de chercheur pour savoir davantage, pour découvrir, mais pour gagner un peu plus.

Il ne s'agit pas de nier l'intérêt de suppléments de salaire, mais en la matière il assujettit encore plus les chercheurs aux financeurs déjà évoqués, qui ne connaissent de la recherche que les études à court terme. Il ne s'agit pas non plus de nier l'intérêt des études, en particulier de celles qui permettent de récolter les données descriptives qui manquent dans beaucoup de pays et dont le besoin suscite parfois des observatoires tout à fait utiles ; tout à fait utiles car ils offrent une base de travail aux chercheurs, qui, à partir de là, peuvent plus facilement avancer s'ils ne s'y arrêtent pas, ce à quoi ils sont poussés par l'habitude prise du fonctionnement à la commande.

La raréfaction des financements née de la crise oblige à faire le point et sur l'utilité de la recherche en éducation et sur ses dérives ; elle oblige à la réorienter de façon efficace par rapport à son but, la connaissance, et non le service à des politiques momentanées.

είναι η γνώση και όχι η εξυπηρέτηση εφήμερων πολιτικών.

Γι' αυτό μας φάνηκε χρήσιμο να συγκεντρωθούμε σε μια χώρα, από αυτές που έχουν πληγεί περισσότερο από την "κρίση", για να δείξουμε ότι αυτή δεν θα πρέπει να εμποδίζει την έρευνα στην εκπαίδευση, αλλά αντίθετα θα μπορούσε να τη βοηθήσει να πάει πιο πέρα, βρίσκοντας πιο δυναμικές και λιγότερο εξαρτημένες μορφές.

Συνεπώς, σε αυτές τις δύο ημέρες, θα υπενθυμίσουμε τη λειτουργία της χρηματοδότησης, εθνικής ή διεθνούς, θα αναρωτηθούμε για το ρόλο των γραφείων αξιολόγησης της έρευνας, αλλά και των δημοσιεύσεων που προκύπτουν, θα επικεντρωθούμε στην έρευνα στην εκπαίδευση, θα εστιάσουμε στο νόημα, αλλά και στην πραγματικότητα της ζήτησης για έρευνα στην εκπαίδευση, θα διαπραγματευθούμε τη ζήτηση του πεδίου ή ορισμένων αγορών και την ελευθερία της έρευνας. Παραδείγματα πρακτικών έρευνας θα μας βοηθήσουν σε αυτό, συμπεριλαμβανομένων και ερευνών που έγιναν χωρίς μεγάλα έξοδα, δείχνοντας ότι το χρήμα δεν είναι η βασική συνθήκη της κατάκτησης της γνώσης.

Επαναλαμβάνουμε: η κρίση που εκδηλώθηκε δεν πρέπει να απαγορεύσει τη διεξαγωγή της έρευνας στην εκπαίδευση, στο όνομα του επείγοντος. Αυτοί που την κάνουν, έχουν αντιθέτως την ευκαιρία να την οργανώσουν με πιο αποτελεσματικό και αναγνωρίσιμο τρόπο, αποφεύγοντας τις διπλές απασχολήσεις και τους άχρηστους ανταγωνισμούς. Αυτό θα μπορούσε να γίνει καλύτερα με ανάθεση καθηκόντων που απαιτούνται για τη διεξαγωγή της έρευνας σε διάφορους θεσμούς· αυτοί, μπορεί να συνδέονται με την κυβέρνηση, και να προτείνουν, για παράδειγμα, παρατηρητήρια στα πανεπιστήμια και σε άλλα ιδρύματα, ώστε να παράγεται "ελεύθερη" έρευνα υψηλού επιπέδου. Με αυτό τον τρόπο θα συγκροτούνταν πραγματικά δίκτυα ερευνητών, σε αντίθεση με τις συμπράξεις μεμονωμένων ατόμων που στοχεύουν στην κυριαρχία στην αγορά ή το διεθνές στερέωμα. Τα δίκτυα αυτά θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως παράγοντες της ανάπτυξης της έρευνας και του μέλλοντος που θα οικοδομηθεί ...

Το αντικείμενο της συνάντησής μας είναι να τα υπενθυμίσουμε όλα αυτά, να τα αναδείξουμε και να περάσουμε στην πράξη.

Pour cela il nous a paru utile de nous réunir dans un des pays les plus atteints par la «crise», pour montrer que celle-ci ne devait pas interdire la recherche en éducation mais qu'au contraire elle pouvait l'aider à aller au-delà en se trouvant aussi des formes plus dynamiques et moins dépendantes.

Nous aurons donc au cours de ces journées à rappeler le fonctionnement des financements, nationaux ou internationaux, nous aurons à nous interroger sur le rôle des agences d'évaluation de la recherche et sur la fonction des publications, sur la localisation de la recherche en éducation, sur la réalité et le sens des demandes faites à la recherche en éducation, demandes du terrain ou de certains marchés, sur la liberté de la recherche aussi. Des exemples de pratiques de recherche nous y aideront, y compris la présentation de recherches faites sans grandes dépenses, montrant que l'argent n'est pas la condition première de la conquête de connaissance.

Nous le répétons : la crise proclamée ne doit pas, au nom de choix se disant d'urgence, interdire la recherche en éducation. Ceux qui la portent ont au contraire là l'occasion de l'organiser d'une façon plus efficace et mieux reconnue, évitant les doubles emplois et les concurrences inutiles, affectant au mieux aux différentes institutions – liées par exemple aux instances gouvernementales pour les tâches de type observatoire, aux universités et autres établissements de haut niveau pour une recherche «libre» - les différentes tâches qu'elle exige, faisant de vrais réseaux de chercheurs (et non la coalition de quelques-uns pour dominer le marché ou apparaître «internationaux») les agents de son développement et du futur à construire...

Ce sera l'objet de notre réunion de le rappeler, de le montrer et de le mettre en œuvre.

Ομιλητές/Intervenants

Alexandra Androussou, Professeur Adjoint, Université d'Athènes, Grèce

Nelly Askouni, Professeur Adjoint, Université d'Athènes, Grèce

Véronique Attias-Delattre, Maître de conférences, Université Paris-Est Marne-La-Vallée, France

Stathis Balias, Professeur Adjoint, Université de Patras, Grèce

Guy Berger, Professeur (ém.) des Universités (Paris 8), France

Lise Bessette, Professeur, Université du Québec à Montréal, Canada

Sonia Constantin, Directeur du Département de formation continue et responsable du Diplôme de pédagogie universitaire, Université Saint-Joseph, Beyrouth, Liban

Marilene Corrêa, Professeur, Université fédérale de l'Amazonie, Brésil

Lúcia de Fátima Cunha, Faculté de Ciência Cultura e Extensão do Rio G do Norte, FACEX, Brésil

Edinea Dias, Université fédérale de l'Amazonie, UFAMA, Brésil

Alexis Dimaras, Président de l'Institut de Politique Éducative, Grèce

Eric Golhen, Directeur de formation, Centre national de formation des Maisons familiales Rurales, France

Georges Haddad, Directeur, UNESCO/ED/ERF

Vassilia Hatzinikita, Professeur, Doyen de la Faculté des Sciences Humaines, Université Hellénique Ouverte, Grèce

Despina Karakatsani, Professeur Adjoint, Université du Péloponnèse, Grèce

Michel Kassotakis, Professeur, Université d'Athènes, Ex-Président de l'Institut Pédagogique de Grèce et du Centre Nationale de Recherche en Éducation, Grèce

Pantelis Kiprianos, Professeur, Université de Patras

Frédérique Lerbet-Sereni, Professeur des Universités, Université de l'Adour, France

Toulia Madjouline, Secrétaire générale de la Commission nationale marocaine pour l'UNESCO, Maroc

Louis Marmoz, Président de l'AFIRSE, Professeur (ém.) des Universités (UVSQ), Titulaire de Chaire UNESCO, France

Maria Moumoulidou, Professeur associé, Université Démocrite de Thrace, Grèce

Georges G Nahas, Professeur, Vice-Président de l' Université Balamand, Liban

Maria-Aikaterini Papachristopoulou-Tzitzikosta, Présidente de la Commission Nationale Grecque pour l'Unesco

Panayiotis Papakonstadinou, Professeur, Université de Ioannina, Grèce

Christiane Peyron Bonjan, Co-présidente de l'AFIRSE, Professeur des Universités (Aix-Marseille Université), France

João Pinhal, Professeur (ap.), Institut d'éducation, Université de Lisbonne, Portugal

Maria da Paz Siqueira de Oliveira, Université do Vale do Acaraú, UVA

Georges Stamelos, Professeur, Université de Patras, Grèce

Despina Tsakiris, Professeur Adjoint, Université du Péloponnèse, Grèce

Dimitris Vergidis, Professeur, Université de Patras

Οργάνωση και βασικοί άξονες του Σεμιναρίου Organisation et principaux axes du Séminaire

Με πρόταση του Προέδρου της AFIRSE, Καθηγητή Louis Marmoz, το Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Πατρών ανέλαβαν από κοινού με την AFIRSE και σε συνεργασία με την UNESCO/ED/ERF (Ομάδα Ανάπτυξης Έρευνας στην Εκπαίδευση) την οργάνωση ενός διεθνούς σεμιναρίου με θέμα «Η έρευνα στην εκπαίδευση σε καιρούς κρίσης». Στην αρχή αυτής της χρονιάς συγκροτήθηκε μια οργανωτική επιτροπή με πρωτοβουλία της Μαρίας Μουμουλίδου, Επίκουρης Καθηγήτριας του Τμήματος Επιστημών Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, του Γιώργου Σταμέλου, Καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Πατρών και της Δέσποινας Τσακίρη, Αναπληρώτριας Καθηγήτριας του Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, οι οποίοι πριν από τρία χρόνια πρότειναν τη συγκρότηση μιας άτυπης ομάδας με στόχο τη δημιουργία ενός ελληνικού τομέα της AFIRSE.

Ο σεμιναριακός χαρακτήρας της επιστημονικής συνάντησης αποβλέπει στην αμοιβαία ανταλλαγή μεταξύ Πανεπιστημιακών Επιστημόνων από διάφορες χώρες που ασχολήθηκαν με την εκπαιδευτική έρευνα και στην ανάπτυξη διαύλων επικοινωνίας με γαλλόφωνους συναδέλφους από το χώρο των Επιστημών της Εκπαίδευσης και των Ανθρωπιστικών Επιστημών γενικότερα. Ο περιορισμένος αριθμός των προσκεκλημένων παρεμβαινόντων, όπως και η μικρή σε διάρκεια παρέμβασή τους (20 έως 30 λεπτών το μέγιστο) αποβλέπουν στην ανάπτυξη μιας αυθεντικής συζήτησης, όπου η παρέμβαση θα λειτουργήσει ουσιαστικά ως επιστημονικό υπόβαθρο για τη συζήτηση. Επιδιώξή μας είναι να διαμορφώσουμε τις συνθήκες εκείνες που θα επιτρέψουν τόσο στους παρεμβαίνοντες όσο και στους μετέχοντες να πάρουν το λόγο προκειμένου να γίνει ένας γόνιμος διάλογος αποφεύγοντας έτσι το κλισιαρισμένο πλαίσιο των ερωτοαπαντήσεων σε ζητήματα σημαντικά και σύνθετα συνάμα, όπως αυτά αποτυπώνονται στη διατύπωση των θεματικών άξονων του προγράμματος καθώς και άλλα τα οποία ενδέχεται να αναδειχθούν κατά τη διάρκεια αυτής της επιστημονικής συνάντησης.

Ιδιαίτερα για την Ελλάδα, η επιστημονική αυτή συνάντηση πραγματοποιείται σε μια περίοδο κατά την οποία η χώρα βρίσκεται στη δίνη της κρίσης. Ωστόσο τίθεται αβίαστα ένα πρώτο ερώτημα: Ποιο

Sur proposition du Professeur Louis Marmoz, Président de l'AFIRSE, le Département de Politique Sociale et Éducative de l'Université du Péloponnèse et le Département pédagogique de l'enseignement primaire de l'Université de Patras, ont pris en charge, avec l'AFIRSE et en partenariat avec l'UNESCO/ED/ERF (Équipe Recherche et prospective en éducation), l'organisation d'un Séminaire international sur la question de « La recherche en éducation en temps de crise ». Un comité d'organisation s'est donc mis en place, au début de cette année, à l'initiative de Maria Moumoulidou, Professeur associé à l'Université Démocrite de Thrace, de Georges Stamelos, Professeur à l'Université de Patras et de Despina Tsakiris, Professeur Adjoint à l'Université du Péloponnèse qui avaient, il y a trois ans, proposé la création d'un groupe informel, visant la création d'une section grecque de l'AFIRSE.

La forme choisie de séminaire international pour cette réunion scientifique doit permettre un échange mutuel entre les chercheurs universitaires provenant de divers pays, activement engagés dans la recherche en éducation et intéressés par le développement des réseaux de communication entre collègues francophones dans le domaine des Sciences de l'Éducation et des Sciences Humaines en général. Le nombre limité des participants ainsi que la durée restreinte de chaque intervention (20 minutes), qui servira de support épistémique, vont contribuer à une véritable discussion entre les participants. En effet, notre objectif est de créer les conditions qui permettront tant aux intervenants qu'aux autres participants de prendre la parole et d'engager un dialogue fructueux, afin d'éviter un cadre formel de questions/réponses sur des sujets importants et complexes, tels qu'en témoignent les axes thématiques du programme, mais aussi sur d'autres, qui pourraient émerger au cours de cette réunion scientifique.

Plus spécifiquement, en ce qui concerne en particulier la Grèce, la rencontre a lieu dans une période où le pays se trouve en pleine crise économique et sociale. Dans ce cadre, une première

ήταν το ελληνικό πλαίσιο της έρευνας στην εκπαίδευση πριν την κρίση; Η Ελλάδα δεν φαίνεται να είχε μια συγκεκριμένη πολιτική έρευνας, καθώς δεν υπήρξε χώρα παραγωγής γνώσης, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων. Στην δεκαετία του '80, η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ενσωματώθηκε στην Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση. Ωστόσο, η νέα αυτή συνθήκη δεν φαίνεται να συνέβαλε στην ερευνητική δραστηριότητα των Επιστημών της Εκπαίδευσης, διότι δεν συγκροτήθηκαν στιβαρές ερευνητικές δομές που θα συνέβαλλαν στην ανάπτυξη της έρευνας ή μιας ερευνητικής παιδείας, στο βαθμό που οι τρέχουσες πρακτικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή οι ανάγκες επιμόρφωσης κυριάρχησαν.

Οι προτεινόμενοι άξονες του σεμιναρίου είναι οι ακόλουθοι :

1. Από την έρευνα στην εκπαίδευση στα προγράμματα εκπαιδευτικής παρέμβασης : χρηματοδότηση, εφαρμογή και αξιολόγηση

Τα τελευταία 20 χρόνια εκείνο που άνησε ιδιαίτερα ήταν τα επιδοτούμενα, κυρίως από την Ευρωπαϊκή Ένωση, προγράμματα παρέμβασης στην εκπαίδευση, ελληνότροπα ως προς την υλοποίησή τους, εγκεκριμένα όμως στο όνομα ευρωπαϊκών πολιτικών. Έτσι, η συνολική εικόνα που διαμορφώθηκε για την έρευνα στην εκπαίδευση ήταν εκείνη της ασθενικής ανάπτυξης, με ασταθή και ασθενική χρηματοδότηση από το Κράτος. Παράλληλα, επικράτησαν προγράμματα παρέμβασης από τα ευρωπαϊκά “πακέτα” στήριξης, από τα οποία ένας πακτωλός χρημάτων εισέρρευσε σε δραστηριότητες για την εκπαίδευση.

2. Υποδομές, δομές, δίκτυα έρευνας και επιστημονικά περιοδικά: από το εθνικό στο διεθνές

Ανεξάρτητα από τα έξωθεν χρηματοδοτούμενα ερευνητικά προγράμματα, για να γίνει “τοπική” έρευνα στην εκπαίδευση απαιτούνται ερευνητικές δομές και δίκτυα. Υπάρχουν; Ποιες είναι οι υποδομές και η οργανωτική τους συγκρότηση; Ποια είναι η χρησιμότητά της και πώς διαχέονται τα αποτελέσματά της;

3. Το Πανεπιστήμιο και η έρευνα στην εκπαίδευση: από τα ατομικά διδακτορικά στην ανάπτυξη μιας πολιτικής για την πανεπιστημιακή έρευνα

question se pose clairement : quel était le contexte de la recherche en éducation avant la crise ? La Grèce ne semble pas avoir eu une politique de recherche bien affirmée. Il est aussi caractéristique que le pays n'était pas, globalement parlant, un générateur de savoir. Dans les années '80, la formation des enseignants du Primaire a été intégrée à l'enseignement Universitaire. Néanmoins, cela ne semble pas avoir contribué au développement de la recherche en Sciences de l'Éducation : l'accent mis sur des besoins éducatifs pratiques et la formation continue des enseignants, l'a emporté sur une vraie *paideia* de recherche.

Les axes proposés pour le séminaire sont les suivants:

1. De la recherche en éducation aux programmes d' intervention éducative : financement, mise en place et évaluation

Les derniers 20 ans ont connu un accroissement des programmes éducatifs co-financés par l'Union Européenne, se disant d'intervention de terrain, des programmes fondés sur les priorités de l'UE et mis en œuvre par les instances grecques. Par conséquent, on a abouti à un faible développement de la recherche en éducation et à un financement public instable et incertain. Pourtant, dans le milieu universitaire les ressources financières ne faisaient pas défaut. Au contraire, la réalité du terrain a été caractérisée par le financement massif d'activités/interventions éducatives dans le cadre des programmes européens. Une situation paradoxale où le terrain connaissait beaucoup d'activités de formation menées par les universitaires mais pas nécessairement d'activités de recherche.

2. Infrastructures, structures, réseaux de recherche et revues scientifiques : du national à l'international

Indépendamment des programmes financés par l'Europe, pour faire de la recherche sur place, il faut des structures et des réseaux. En existe-t-il vraiment? Si oui, quels sont leurs modes de fonctionnement, leur utilité et comment se diffusent leurs résultats ?

3. L' Université et la recherche en éducation: des thèses individuelles au développement d'une politique de recherche universitaire

Αποτελεί κοινή διαπίστωση η συνεχής αύξηση της παραγωγής διδακτορικών διατριβών ή διατριβών μεταπτυχιακού επιπέδου στο Πανεπιστήμιο. Τίθεται όμως το ερώτημα: Ποια είναι η ποιότητα του παραγόμενου ερευνητικού έργου; Ποιοι οι επιστημονικοί προσανατολισμοί του; Πώς το Πανεπιστήμιο αντιδρά στις σημερινές προκλήσεις; Έχει δική του ερευνητική πολιτική; Μπορεί να την υπερασπιστεί;

4. Η θέση του ερευνητή στις επιστήμες του ανθρώπου και τις κοινωνικές επιστήμες: διαπιστώσεις και προοπτικές σε περίοδο κρίσης

Τέλος, όχι λιγότερο σημαντική στην ερευνητική διαδικασία, είναι και η οπτική του ερευνητή ως υποκειμένου. Οι διαδικασίες αξιολόγησης του Πανεπιστημίου, συμπεριλαμβανομένων των μελών Δ.Ε.Π., πραγματώνονται μέσα από λογικές ελέγχου και λογιστικές πρακτικές. Αυτό οδηγεί σε μια ερευνητική (υπερ)παραγωγή με αμφισβητούμενα αποτελέσματα. Υπό αυτές τις συνθήκες διαμορφώνεται μια στάση/θέση ερευνητή, κυρίως στις Κοινωνικές και Ανθρωπιστικές Επιστήμες, η οποία καθορίζεται από τη συνεχή αναζήτηση και συμμετοχή σε ερευνητικά προγράμματα, προκειμένου ο ίδιος να εξασφαλίσει την παραμονή ή την εξέλιξή του σε μεγαλύτερες βαθμίδες στο Πανεπιστήμιο. Είναι σημαντικό λοιπόν να προβληματιστούμε πάνω στις επιπτώσεις του αναδυόμενου μοντέλου έρευνας που προωθούν οι εθνικοί και οι διεθνείς οργανισμοί μέσα από συγκεκριμένα πρότυπα και κριτήρια στην ανάπτυξη της αναστοχαστικότητας του Διδάσκοντος/Ερευνητή καθώς και της ίδιας της πρακτικής του.

Και μετά την κρίση; Η κρίση δεν φαίνεται να ανατρέπει το υφιστάμενο σκηνικό. Επιδείνωσε όμως τα δεδομένα. Το Κράτος αδυνατεί πλέον να διασφαλίσει, έστω την ασταθή και ασθενική χρηματοδότησή του. Επειδή δεν μπορεί να ανταποκριθεί στη συνεισφορά του στα επιδοτούμενα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθυστερεί την υλοποίησή τους, με κίνδυνο την τελική τους ακύρωση. Τέλος, το μέλλον είναι εξαιρετικά αβέβαιο για τις διατριβές, στο βαθμό που η κρίση πλήττει εκείνους που με ιδιωτικό κόστος ήταν πρόθυμοι να εμπλακούν σε μια τέτοια ερευνητική/εκπαιδευτική περιπέτεια.

L'accroissement continu du nombre des thèses de Doctorat et des masters à l'Université est un constat commun. Cependant, certaines questions se posent : quelle est la qualité de la recherche produite? Quelles sont ses orientations scientifiques? Comment l'Université répond-elle aux défis actuels? A-t-elle sa propre politique de recherche ? Peut-elle la défendre?

4. La posture du chercheur en sciences humaines et sociales: constats et perspectives dans la traversée d'une période de crise

Enfin, le point de vue du chercheur en tant que sujet n'est pas moins important pour la démarche de la recherche. Les procédures d'évaluation de l'Université, y compris celles des membres du corps professoral, s'effectuent au moyen de logiques de contrôle et de pratiques entrepreneuriales. Ceci amène à un productivisme dans la recherche qui a des résultats souvent controversés. Dans ces conditions, la posture du chercheur en Sciences Sociales et Humaines semble être déterminée par la sollicitation constante à s'inscrire dans des programmes de recherche formatés, car c'est ainsi qu'il peut assurer sa place et sa promotion à l'Université. C'est pour cela qu'il est important de réfléchir à l'impact du modèle de recherche que les organismes nationaux et internationaux promeuvent à travers les critères d'attribution sur le développement de la réflexivité de l'Enseignant/Chercheur et sur sa propre pratique.

Et après la crise quoi ? La crise ne semble pas avoir bouleversé la situation établie. Elle a juste aggravé les données du terrain. Désormais, l'État ne peut assurer ni sa faible, de toute façon, contribution financière directe ni sa contribution aux programmes européens co-financés, ce qui risque d'annuler ou d'arrêter brusquement les activités éducatives programmées ou même en cours. L'avenir est très incertain concernant les thèses, dans la mesure où la crise frappe en priorité la « classe » moyenne, d'où sont ceux qui étaient prêts, à leurs frais, à entreprendre une telle aventure.

Πρόγραμμα/Programme

Παρασκευή 8 Ιουνίου 2012/Vendredi 8 juin 2012

10.00 - 10.30 Υποδοχή/Accueil

10.30 - 11.30 Εναρκτήριες ομιλίες/Séance d'ouverture

Συντονιστής/Modérateur: D. Tsakiris

Θεόδωρος Παπαθεοδώρου/Théodore Parathéodorou

Πρύτανης του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, Ελλάδα
Recteur de l'Université du Péloponnèse, Grèce

Αθανάσιος Κατσίης/Athanassios Katsis

Πρόεδρος του Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Ελλάδα

Président du Département de Politique Sociale et Éducative, Université du Péloponnèse, Grèce

Louis Marmoz

Πρόεδρος της AFIRSE, Γαλλία
Président de l'AFIRSE, France

Αλέξης Δημαράς/Alexis Dimaras

Πρόεδρος του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Ελλάδα
Président de l'Institut de Politique Éducative, Grèce

Georges Haddad

Διευθυντής, UNESCO/ED/ERF
Directeur, UNESCO/ED/ERF

11.30 - 14.00 Στρογγυλό τραπέζι/Table ronde

1^{ος} άξονας/1er axe

**Από την έρευνα στην εκπαίδευση στα προγράμματα εκπαιδευτικής παρέμβασης :
χρηματοδότηση, εφαρμογή και αξιολόγηση**

**De la recherche en éducation aux programmes d'intervention éducative :
Financement, mise en place et évaluation**

Συντονιστής/Modérateur: G. Stamelos

Guy Berger

Πανεπιστήμιο Παρίσι 8, Γαλλία/Université Paris 8, France

2012 : η έκρηξη των αντιθέσεων

2012 : l'explosion des contradictions

Frédérique Lerbet-Sereni

Πανεπιστήμιο της Adour, Γαλλία/Université de l' Adour, France

Η έρευνα ανάμεσα σε οικονομική κρίση και κριτικό διακύβευμα: ένα πολιτικό διακύβευμα

La recherche entre crise économique et enjeu critique : un enjeu politique

Dimitris Vergidis

Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα/Université de Patras, Grèce

Από τα προγράμματα εκπαιδευτικής παρέμβασης στην έρευνα στην εκπαίδευση

Des programmes d'intervention éducative à la recherche en éducation

Nelly Askouni/Alexandra Androussou

Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ελλάδα/Université d'Athènes, Grèce

Πολιτικές διαστάσεις της έρευνας στο πλαίσιο μιας εκπαιδευτικής παρέμβασης: με αφορμή το Πρόγραμμα για την εκπαίδευση της μειονότητας στη Θράκη

Dimensions politiques de la recherche dans le cadre d'une intervention éducative : le cas du projet pour l'éducation de la minorité en Thrace

Rapayiotis Parakonstadinou

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ελλάδα/Université de Ioanina, Grèce

Η κρίση στην εκπαίδευση και οι περιθωριοποιημένοι πληθυσμοί

La crise en éducation et les populations marginalisées

Marilene Corrêa

Ομόσπονδο Πανεπιστήμιο του Amazone, Βραζιλία/Université fédérale de l' Amazone, Brésil

Οι εκπαιδευτικές πολιτικές σε καιρούς κρίσης. Η περίπτωση της Βόρειας και Βορειοανατολικής Βραζιλίας

Les politiques éducatives en temps de crises-Nord et Nordeste du Brésil

Συζήτηση/Discussion

14.00 - 15.30 Γεύμα/Repas

15.30 - 17.00 Στρογγυλό τραπέζι/Table ronde

2^{ος} άξονας/2ème axe

Υποδομές, δομές, δίκτυα έρευνας και επιστημονικά περιοδικά: από το εθνικό στο διεθνές

**Infrastructures, structures, réseaux de recherche et revues scientifiques :
du national à l'international**

Συντονιστής/ Modérateur: D. Tsakiris

Vassilia Hatzinikita

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Ελλάδα/Université Hellénique Ouverte, Grèce

Σημεία σύγκρισης ανάμεσα στην τοπική (ελληνική) και διεθνή έρευνα για το PISA

Points de comparaison entre la recherche locale (grecque) et internationale sur la PISA

Eric Golhen

Εθνικό Κέντρο κατάρτισης των Αγροτικών Οικογενειακών Ξενώνων, Γαλλία/Centre national de formation des Maisons familiales Rurales, France

Αξιοποίηση εσωτερικών πόρων και πρόβλεψη για εξωτερικούς συνεργάτες σε περίοδο κρίσης σε ένα κέντρο κατάρτισης εκπαιδευτικών του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης

Valorisation des ressources internes et anticipation des partenariats externes en période de crise dans un centre de formation des maîtres relevant du ministère de l'agriculture

João Pinhal

Ινστιτούτο Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Λισσαβόνας, Πορτογαλία / Institut d' éducation, Université de Lisbonne, Portugal

Οι επιπτώσεις της πολιτικής και οικονομικής κρίσης στις εκπαιδευτικές παρεμβάσεις των δήμων

Les répercussions de la crise politique et budgétaire sur l'intervention des municipalités dans le domaine de l'éducation

Despina Karakatsani

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Ελλάδα/Université du Péloponnèse, Grèce

Ιδιότητα του πολίτη και πολυπολιτισμικές προσεγγίσεις στην εκπαίδευση στην Ελλάδα:

αντικείμενα έρευνας και μεθοδολογικά διακυβεύματα

Citoyenneté et approches multiculturelles en éducation en Grèce: objets de recherche et enjeux méthodologiques

Lise Bessette

Πανεπιστήμιο του Κεμπέκ στο Μόντρεαλ, Καναδάς/Université du Québec à Montréal, Canada

Παγκοσμιοποίηση, εκπαίδευση και κρίση

Mondialisation, éducation et crise

Συζήτηση/Discussion

17.30 - 18.00 Διάλειμμα/Pause

18.00 - 20.00 Στρογγυλό τραπέζι/Table ronde

3^{ος} άξονας/3ème axe

Το Πανεπιστήμιο και η έρευνα στην εκπαίδευση: από τα ατομικά διδακτορικά στην ανάπτυξη μιας πολιτικής για την πανεπιστημιακή έρευνα

L' Université et la recherche en éducation : des thèses individuelles au développement d'une politique de recherche universitaire

Συντονιστής/ Modérateur: M. Moumoulidou

Michel Kassotakis

Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ελλάδα/Université d'Athènes, Grèce

Η ψυχοπαιδαγωγική έρευνα στην Ελλάδα από το 1975 ως τις μέρες μας: τάσεις, προβλήματα και προοπτικές

La recherche psychopédagogique en Grèce de 1975 à nos jours : tendances, problèmes et perspectives

Despina Tsakiris

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Ελλάδα/Université du Péloponnèse, Grèce

Η εκπαιδευτική έρευνα μεταπτυχιακού και διδακτορικού επιπέδου στο ελληνικό πανεπιστήμιο: αριθμητικά δεδομένα και ερωτήματα

La recherche éducative à partir des thèses du deuxième et troisième cycle universitaire grec : données chiffrées et questions posées.

Stathis Balias

Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα/Université de Patras, Grèce

Η πανεπιστημιακή έρευνα για μια δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και η απουσία μιας συγκροτημένης εκπαιδευτικής πολιτικής

La recherche universitaire sur la citoyenneté démocratique et l'absence d'une politique éducative cohérente et suivie

Georges Stamelos

Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα/Université de Patras, Grèce

Έχουμε πραγματικά ανάγκη την έρευνα στην εκπαίδευση; Η κρίση ως μηχανισμός αποκάλυψης της πολιτικής αυτάρκειας και της μελαγχολίας του ερευνητή

A-t-on vraiment besoin de la recherche en éducation ? La crise comme révélateur de l'autosuffisance politique et de la mélancolie du chercheur

Sonia Constantin

Πανεπιστήμιο Άγιος Ιωσήφ, Βηρυτός, Λίβανος/ Université Saint-Joseph, Beyrouth, Liban

Η θέση της έρευνας στην εκπαίδευση στη συνεχή κατάρτιση των πανεπιστημιακών

Σάββατο 9 Ιουνίου 2012/Samedi 9 juin 2012

09.30 - 12.00 Στρογγυλό τραπέζι/Table ronde

4^{ος} άξονας/4ème axe

**Η θέση του ερευνητή στις επιστήμες του ανθρώπου και τις κοινωνικές επιστήμες:
διαπιστώσεις και προοπτικές σε περίοδο κρίσης**

**La posture du chercheur en sciences humaines et sociales : constats et perspectives dans la
traversée d'une période de crise**

Συντονιστής/ Modérateur: V. Attias-Delattre

Christiane Peyron Bonjan

Πανεπιστήμιο Aix-Marseille, Γαλλία/Aix-Marseille Université, France

Το νόημα της έρευνας στην εκπαίδευση

Le sens de la recherche en éducation

Véronique Attias-Delattre

Πανεπιστήμιο Paris-Est, Γαλλία/Université Paris-Est, France

*Η άσκηση του επαγγέλματος του μέλους Δ.Ε.Π. σε κατάσταση κρίσης: προσέγγιση από την
οπτική των ψυχο-κοινωνικών κινδύνων*

*L' exercice du métier d' enseignant-chercheur en situation de crise-l'approche par les risques
psycho-sociaux*

Pandelis Kiprianos

Πανεπιστήμιο Πατρών, Ελλάδα/Université de Patras, Grèce

*Το επάγγελμα του μέλους Δ.Ε.Π. στις επιστήμες της εκπαίδευσης: ανάμεσα στο τοπικό και το
διεθνικό*

Le métier d' enseignant-chercheur en sciences de l' éducation : entre le local et le inter-national

Georges G Nahas

Πανεπιστήμιο Balamand, Λίβανος/ Université de Balamand, Liban

*Ο τριπλός εξαναγκασμός του ερευνητή στις Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές Επιστήμες. Η
περίπτωση του Λιβάνου*

La triple contrainte du chercheur en Sciences Humaines et Sociales: Cas du Liban

Συζήτηση/Discussion

11.30 - 12.00 Διάλειμμα/Pause

12.00 - 14.00 Συνεδρία λήξης/Conclusions

Συντονιστής/Modérateur: M. Papachristopoulou Tzitzikosta

Maria Moumoulidou, Université Démocrite de Thrace, Grèce

Georges Stamelos, Université de Patras, Grèce

Louis Marmoz, Président de l'AFIRSE

Georges Haddad, UNESCO/ED/ERF

Despina Tsakiris, Université du Péloponnèse, Grèce

17.00 - 19.00 **Συνάντηση των πανεπιστημιακών ερευνητών για τη συγκρότηση ενός τομέα ελληνικής AFIRSE**

Χώρος συνάντησης : Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου (αίθουσα συνεδριάσεων)

Rencontre des chercheurs intéressés à la constitution d'une section grecque de l'AFIRSE

Lieu: Département de Politique Sociale et Éducative, Université du Péloponnèse (salle de réunions)

Γλώσσες του σεμιναρίου/Langues du séminaire

Ελληνικά-Γαλλικά/Grec et français

Επιστημονική επιτροπή/Conseil scientifique

Alexandra Androussou, Université d'Athènes, Grèce

Georges Bertin, Co-président de l'AFIRSE, Directeur de recherches, CNAM-Pays de Loire, France

Georges Haddad, Directeur, UNESCO/ED/ERF

Louis Marmoz, Président de l'AFIRSE, Université de Versailles - St Quentin en Yvelines, France

Gaston Mialaret, Université de Caen, France

Maria Moumoulidou, Université Démocrite de Thrace, Grèce

Panayiotis Papakonstadinou, Université de Ioannina, Grèce

Christiane Peyron-Bonjan, Co-présidente de l'AFIRSE, Aix-Marseille Université, France

Georges Stamelos, Université de Patras, Grèce

Despina Tsakiris, Université du Péloponnèse, Grèce

Οργανωτική επιτροπή/Comité d'organisation

Louis Marmoz, AFIRSE

Maria Moumoulidou, Université Démocrite de Thrace, Grèce

Georges Stamelos, Université de Patras, Grèce

Despina Tsakiris, Université du Péloponnèse, Grèce

Γραμματεία/Secrétariat

Georges Loyiotis, doctorant, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου/Université du Péloponnèse

Faie Nikitopoulou, master 1, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου/Université du Péloponnèse

Dimitra - Pavlina Nikita, master 2, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου/Université du Péloponnèse

Aggeliki Tsiada, master 2, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου/Université du Péloponnèse

Anastassia Samara, master 2, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου/Université du Péloponnèse